

Dyslexieprotocol

bisleksie

dislectie

byslechtsie

dyslexie

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
1.1.	Wat is dyslexie?	3
1.2.	Moeite met lezen en spellen	3
1.3.	Signalen in het voortgezet onderwijs	3
2.	Dyslexiebegeleiding op het Hondsrug College klas 1	4
2.1.	Groep A, B en C	4
2.2.	Groep A	4
2.3.	Groep B	4
2.4.	Groep C	4
2.5.	Studieles in het Start College	4
3.	Dyslexie-onderzoeken voor leerlingen van klas 2 en hoger	5
4.	Tips voor ouders/verzorgers en leerlingen	5
5.	Kosten dyslexie onderzoek	5
	Bijlage 1	
	Français facile; Frans en dyslexie in de onderbouw H/V Hondsrug College	6
	Bijlage 2	
	Ontheffingsregeling tweede Moderne Vreemde Taal (MVT) bovenbouw vwo	7
	Bijlage 3	
	Faciliteiten voor dyslectische leerlingen op het Hondsrug College	8
	Bijlage 4	
	Toetsingsbeleid voor dyslecten	9

1. Inleiding

1.1. Wat is dyslexie?

Dyslexie is een stoornis die wordt gekenmerkt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of het spellen op woordniveau. Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan, ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening (Remedial Teaching (RT)).

1.2 Moeite met lezen en spellen

Dyslexie betekent letterlijk 'niet kunnen lezen'. Hoewel spellingsproblemen officieel worden aangeduid met de term dysorthografie, schaarst men ze doorgaans onder de term dyslexie. Met dyslexie bedoelt men dan lees- en spellingsproblemen. Lees- en spellingsproblemen kunnen ook los van elkaar voorkomen.

Kinderen in groep drie leren hoe vormen horen bij letters en hoe letters horen bij bepaalde klanken. Sommige kinderen leren dit wat minder snel dan andere. Ongeveer tien procent van de leerlingen in groep drie is wat betreft hun ontwikkeling nog niet helemaal 'klaar' voor het leren lezen en schrijven. Dit houdt niet direct in dat er sprake is van dyslexie, maar hulp is dan wel geboden om de achterstand in te halen of niet verder te laten oplopen en om frustraties bij het kind te voorkomen. Gaat het kind ondanks extra gerichte oefening en begeleiding niet vooruit met lezen, dan kan er sprake zijn van dyslexie. Dit komt voor bij ongeveer drie procent van alle leerlingen. Het is dan raadzaam een ter zake deskundige psycholoog of orthopedagoog in te schakelen voor een individueel onderzoek en behandeladvies.

1.3 Signalen in het voortgezet onderwijs

Soms wordt dyslexie pas ontdekt als het kind naar het voortgezet onderwijs gaat.

Dit kan komen omdat de leerling intelligent genoeg is om op de basisschool de problemen te camoufleren.

In het voortgezet onderwijs vallen deze kinderen dan op doordat:

- ze opeens heel veel nieuwe woorden tegelijk moeten leren;
- ze moeten presteren onder tijdsdruk;
- ze ook vreemde talen krijgen, waarbij de spellingsregels soms onduidelijk zijn;
- er in het voortgezet onderwijs meer wordt gelet op een correcte spelling.

De gevolgen kunnen zijn:

- slecht mondeling en schriftelijk taalgebruik;
- spreken of schrijven in korte zinnen;
- een zwak werkgeheugen;
- een moeilijk leesbaar handschrift;
- veel verbeteringen en doorhalingen in schriftelijk werk;
- een negatief zelfbeeld, faalangst, extreme spanning bij lees- en spreekbeurten, proefwerken en presteren onder tijdsdruk.

Het woord *bisleksie* stamt uit het Grieks en is opgedaamt uit de woorden *bis* en *lexie*.

Dis betekent: niet op de goede manier en *lexie* betekent: met gesproken taal om kunnen gaan.

Disleksie betekent dus dat lezen en vaak ook spellen moeilijkheden opleveren.

De oorzaak daarvan is dat het stukje van de hersenen wat met taal bezig is een beetje anders werkt.

2. *Dyslexiebegeleiding op het Hondsrug College klas 1*

Van alle aangemelde leerlingen ontvangt het Hondsrug College een onderwijskundig rapport van de basisschool. Deze onderwijskundige rapporten geven ons belangrijke informatie over de leerlingen.

We beginnen al in mei met de screening van de onderwijskundige rapporten en kunnen de leerlingen dan ten aanzien van dyslexie in drie groepen verdelen:

Groep A	Leerlingen bij wie op de basisschool al dyslexie is vastgesteld.
Groep B	Leerlingen met het vermoeden van dyslexie, die extra RT hebben gehad.
Groep C	Alle overige leerlingen.

2.1 **Groep A, B en C**

Als extra screening neemt de docent Nederlands aan het begin van het schooljaar en in april een dictee en een leestekst af bij alle leerlingen.

2.2. **Groep A**

Deze leerlingen ontvangen aan het begin van het schooljaar een faciliteitenpas dyslexie.

Via de Remedial Teacher ontvangen de ouders/verzorgers en leerlingen een brief met uitleg over het dyslexiebeleid en worden de leerlingen uitgenodigd door de RT-er in een van de eerste schoolweken.

2.3. **Groep B**

De leerlingen met een vermoeden van dyslexie die al RT hebben gehad, een handelingsplan hebben en die uitval vertonen op de screening, kunnen worden aangemeld voor een dyslexie onderzoek bij het Expertisecentrum Zuidoost-Drenthe (OPDC). Uiteraard na toestemming van de ouders/verzorgers. Ouders/verzorgers en school delen de kosten van dit dyslexie onderzoek.

2.4. **Groep C**

In april neemt de docent Nederlands bij de leerlingen uit groep C een dictee en een leestekst af. Opvallende uitslagen worden door de RT-er met de orthopedagoog besproken. Er wordt een lijst samengesteld van leerlingen die voor een dyslexie onderzoek in aanmerking komen. Dit alles wordt gecommuniceerd via een brief naar de ouders/verzorgers. De RT-er verwerkt dit in SOM en informeert de mentoren/teamleiders/portefeuillehouders en zorgcoördinator (zie procedure groep B). In mei worden de leerlingen uit groep C die in aanmerking komen voor een dyslexie onderzoek, door de RT-er aangemeld bij het Expertisecentrum Zuidoost-Drenthe (zie voor de verdere procedure groep B). Ouders/verzorgers en school delen de kosten van dit dyslexie onderzoek.

2.5 **Studieles in het Start College**

Voor alle leerlingen in het Start College zullen gedurende het eerste jaar specifiek voor het niveau van de leerling studielesuren worden verzorgd door een docent, waarin zowel studievaardigheden als een gedifferentieerd Remedial Teaching component zijn opgenomen.

*Ik vorm woorden
die nooit gevormd werden*

*Ik maak zinnen
die nooit gemaakt werden*

*Ik schrijf woorden
die nooit geschreven werden*

*Ik lees
zoals nog nooit iemand gelezen heeft*

*En dan zeggen
dat ik geen taalgevoel heb.*

3. *Dyslexie-onderzoeken voor leerlingen van klas 2 en hoger*

Wanneer een leerling in klas twee of hoger zit, kan het voorkomen dat men alsnog vermoedt dat er sprake is van dyslexie bij de leerling. De leerling kan bijvoorbeeld tijdens de screening van de eerste klas niet zijn opgevallen. Deze leerlingen kunnen alsnog een onderzoek krijgen, maar voordat het onderzoek wordt uitgevoerd moeten een aantal stappen worden ondernomen:

1. Tijdens de leerlingbespreking moeten tenminste twee teamleden problemen ervaren die duiden op een mogelijk dyslectisch probleem. Er mag bij de leerling geen twijfel zijn ten aanzien van het leerniveau en in het dossier moet al een duidelijk verschil zichtbaar zijn in de scores op inzichtelijke en technisch didactische vaardigheden. Wanneer de vraag van ouders/verzorgers of de leerling komt, maar de problemen niet of nauwelijks worden herkend op school, kan de leerling worden doorverwezen naar een particuliere praktijk waar ouders/verzorgers onderzoek naar dyslexie kunnen laten uitvoeren. Ook door het Expertisecentrum Zuidoost-Drenthe kan RT worden gegeven (op kosten van de ouders/verzorgers).

De teamleider, in overleg met de zorgcoördinator, moet overtuigd zijn van de aanvraag voor een nader onderzoek naar dyslexie. Hij of zij kan met de Remedial Teacher een aanvraag doen voor een aanvullende screening.

De Remedial Teacher voert de aanvullende screening uit. Wanneer er duidelijke aanwijzingen voor dyslexie naar voren komen kan, na overleg met de zorgcoördinator, de betreffende leerling worden aangemeld voor een dyslexie onderzoek bij het Expertisecentrum Zuidoost-Drenthe. De ouders/verzorgers en de school delen de kosten van het dyslexie onderzoek.

2. Het handelingsplan Remedial Teaching van klas 1 wordt bij deze aanmelding toegevoegd. Indien de betreffende leerling later op onze school is binnengekomen en op onze school geen Remedial Teaching heeft gehad, worden ouders/verzorgers doorverwezen naar een particulier Remedial Teaching bureau. Ook door het Expertisecentrum Zuidoost-Drenthe kan RT worden gegeven (op kosten van de ouders/verzorgers). Mocht de betreffende leerling op een of andere manier al Remedial Teaching hebben gehad, dan is het aan de ouders/verzorgers om de betreffende handelingsplannen op te vragen en te overhandigen aan de mentor van hun zoon/dochter.

4. *Tips voor ouders/verzorgers en leerlingen*

- Het kan zijn dat uw zoon/dochter steun heeft aan afbeeldingen bij woorden en teksten, zoek er plaatjes of tekeningen bij. U kunt overwegen een beeldwoordenboek aan te schaffen.
- Als grotere letters makkelijker lezen, kunt u vergrotingen van de tekst maken.
- Vaak hebben dyslectische kinderen baat bij werken op een laptop/computer met speciale software (spellingcorrector, schermlezer).
- Soms helpt het dat de tekst wordt voorgelezen. Dit kunt u zelf doen, of een bandopname maken.
- Laat uw zoon/dochter moeilijke woorden op kaartjes schrijven. Geef de moeilijkheden in het woord met een markeerstift een kleur. Met de kaartjes kan geoefend worden.
- Dyslectische kinderen hebben vaak meer tijd nodig voor het leren van woordjes of het lezen van teksten.
- Maak oefenen leuk voor uw kind. Vraag de mentor voor tips om het leren en oefenen leuk te maken.
- Bekijk of de werkplek (kamer, bureau) geschikt is om rustig het huiswerk te maken. Uw zoon/dochter moet zich prettig voelen op deze plek. Voor het onthouden van leerstof is concentratie nodig. Zorg ervoor dat er niet teveel is dat afleidt. Een goede stoel, een goede zithouding en een opgeruimd bureau zijn belangrijk. Als de computer veel wordt gebruikt zorg er dan voor dat de hoogte en de stand van de stoel juist zijn afgesteld ten opzichte van beeldscherm en toetsenbord.
- Maak samen met uw zoon/dochter een huiswerk/studieschema. Vergeet de ontspanningsmomenten niet.
- Als uw zoon/dochter thuiskomt uit school is het noodzakelijk om even te ontspannen en pas daarna huiswerk te maken. Als uw kind te snel begint, zit het hoofd nog te vol; als het te lang duurt is de zin om te beginnen verdwenen. Kijk samen welk huiswerk er voor de volgende dag/week af moet. Een repetitie kan beter in gedeelten worden geleerd dan in één keer. Neem overhoringen en toetsen op in het huiswerk/studieschema. Deze is eventueel op te vragen bij de mentor. Maak met uw kind een overzicht met belangrijke woorden uit de tekst. Laat hem/haar zelf vragen maken over de tekst. Dit helpt om de tekst beter te begrijpen.
- Oefen met woordenlijsten van Duits, Engels en Frans via wrts (www.wrts.nl).

5. *Kosten dyslexie onderzoek*

In de meeste gevallen delen de ouders/verzorgers en de school de kosten van het dyslexie onderzoek.

Bijlage 1

Français facile; Frans en dyslexie in de onderbouw h/v Hondsrug College (vanaf leerjaar 2)

Het Hondsrug College biedt dyslectische leerlingen in havo-2,3 en vwo-2,3 de mogelijkheid het vak Frans te volgen in de vorm van Français facile. Ouders/verzorgers dienen hiervoor onderstaande verklaring te ondertekenen. Deze verklaring wordt opgenomen in het dossier van de leerling.

Verklaring

Plaats: _____ datum: _____

Ondergetekende heeft als ouder/verzorger het onderwerp met zijn/haar zoon dochter doorgesproken. Samen zijn zij tot een keuze gekomen voor het schooljaar ____ - _____

De consequenties van de keuze van Français facile zoals hieronder beschreven, zijn bekend.

Naam ouder/verzorger: _____ Naam leerling: _____

Leerlingnummer: _____ Klas: _____

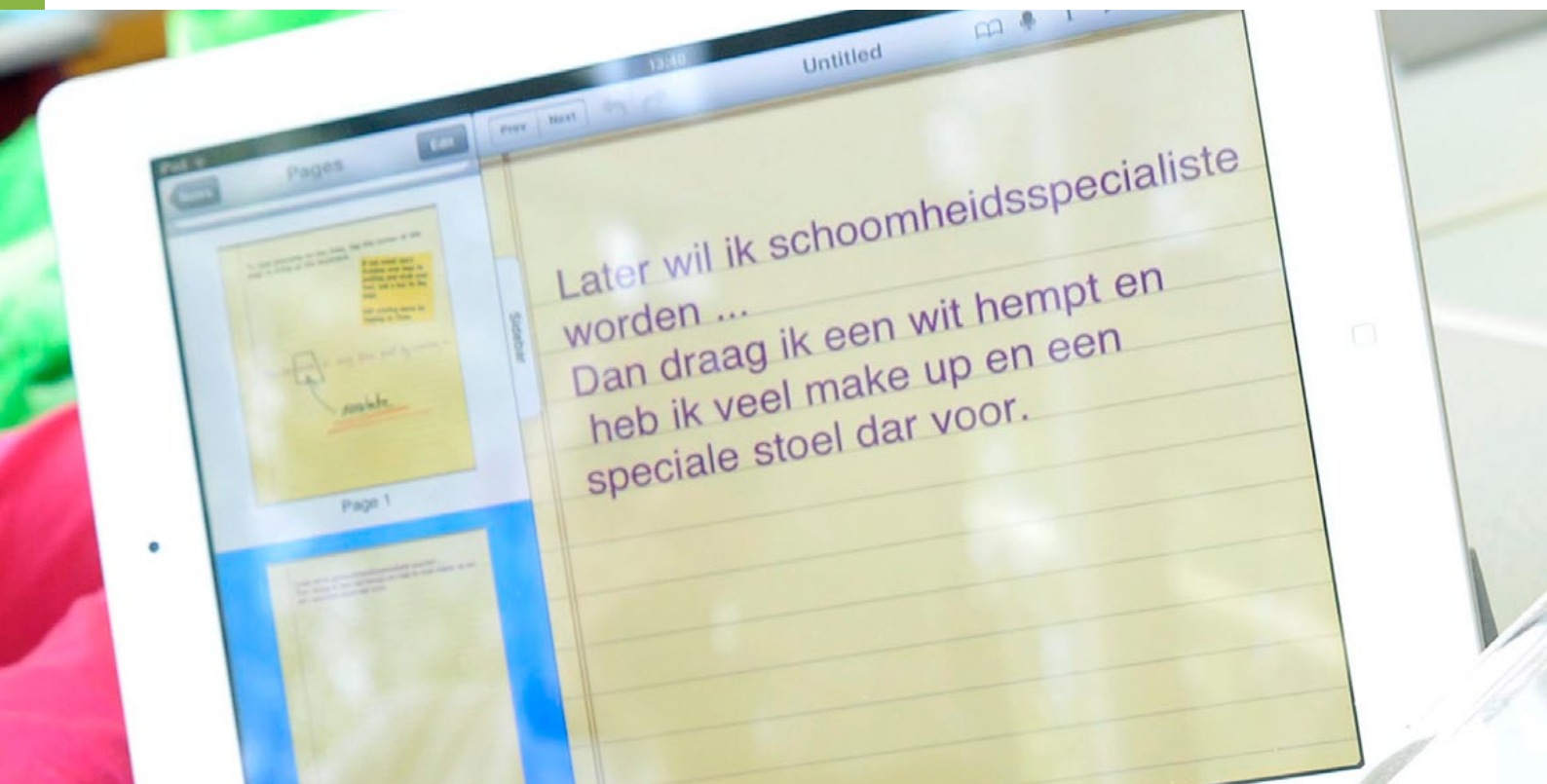
Keuze a.u.b. aankruisen:

Het volledige vak Frans Français facile

Handtekening ouder/verzorger: _____

Voorwaarden en consequenties bij de keuze voor Français facile:

- Alle lessen Frans worden bijgewoond.
- De inhoud van de lessen en huiswerk zijn voor leerlingen met Français facile niet anders dan bij leerlingen, die het vak regulier volgen.
- De toetsing van het PTO Frans wordt gevolgd, zij het in aangepaste vorm. Het accent ligt op het werken van het Frans naar het Nederlands.
- Het eindcijfer Frans behaald door leerlingen met Français facile telt volledig mee bij de bevordering.
- Door leerlingen met Français facile in leerjaar 3 havo- en vwo kan het vak niet meer worden gekozen voor de bovenbouw.
- De keuze voor Français facile wordt in principe aan het begin van leerjaar 2 gemaakt. Een tussentijdse overstap tijdens het jaar is mogelijk, maar de eerder behaalde cijfers worden dan niet aangepast.
- Vrijstelling voor het vak Frans is niet mogelijk.

Bijlage 2

Ontheffingsregeling tweede Moderne Vreemde Taal (MVT)

in de bovenbouw van het vwo op het Hondsrug College te Emmen

Leerlingen met dyslexie wordt de mogelijkheid tot vrijstelling van de tweede moderne vreemde taal in de bovenbouw van het vwo aangeboden. In plaats van de tweede moderne vreemde taal, volgt de leerling een ander examenvak met een studielast van tenminste 440 klokuren. Het programma als geheel wordt dus niet verlicht. Een en ander is geregeld in artikel 26e lid 4 van het Inrichtingsbesluit VO.

Het vervangende vak moet (in overleg met de decaan) worden gekozen uit het aanbod van eindexamenvakken in de bovenbouw vwo van het Hondsrug College. Aangezien dit gevolgen heeft voor de profielkeuze, moet dit in goed overleg met ouders/verzorgers/decaan worden afgestemd. De uiteindelijke keuze wordt vastgelegd in een brief, die zowel door school als ouders/verzorgers wordt ondertekend.

Vrijstellingsformulier tweede moderne vreemde taal bovenbouw vwo

Naam: _____ Leerlingnummer: _____

Op grond van de daarbij behorende verklaringen van een orthopedagoog/psycholoog, is besloten om het verzoek tot vrijstelling wel/niet te honoreren.

De MVT wordt vervangen door het vak _____, met een studielast van ____ klokuren.

Datum: _____

Handtekening ouders/verzorgers voor akkoord: _____

Handtekening leerling voor akkoord: _____

Handtekening teamleider bovenbouw: _____

Bijlage 3

Faciliteiten voor dyslectische leerlingen op het Hondsrug College

Elke leerling bij wie is vastgesteld dat hij/zij dyslectisch is, heeft recht op de volgende faciliteiten:

- De leerling heeft recht op extra tijd bij overhoringen, proefwerken en luistertoetsen (een tijdsverlenging van maximaal 20%).
Uiteraard kan dat op verschillende manieren:
 - bij een gewone toets in een lesuur maakt de dyslectische leerling minder opgaven. De docent geeft aan welke opgaven gemaakt moeten worden.
 - bij een toets of examen van 50 minuten krijgt een dyslectische leerling een verlenging van 10 minuten. De leerling mag deze toets in een andere ruimte maken zodat hij/zij ongestoord de extra tijd kan benutten.
- Het protocol t.a.v. aangepaste normering/toetsing bij de talen (zie bijlage).
- Bij de overige vakken worden spellingsfouten niet aangerekend.
- De leerling mag huiswerk op een computer maken/inleveren.
- De leerling mag, indien dit in zijn/haar dyslexieverklaring is opgenomen, toetsen maken op een laptop/computer met spellingscontrole en/of voorleessoftware. Hiervoor heeft de school een aantal laptops/computers beschikbaar. Wanneer een leerling er zeker van wil zijn dat hij/zij gebruik kan maken van een laptop dient hij/zij deze zelf aan te schaffen en mee te nemen. De school heeft het recht om te controleren of deze zelf meegenomen laptop aan de toetsvoorwaarden voldoet. (NB. protocol Nederlands en MVT in verband met het wel/niet toestaan van de spellingscontrole).
- Vanaf leerjaar 2 hv, krijgen leerlingen met dyslexie van de mogelijkheid om Frans facile te volgen (aangepast Frans). Zie bijlage 1.
- In de bovenbouw vwo is het voor leerlingen met dyslexie mogelijk om een vrijstelling te krijgen voor de tweede moderne vreemde taal. Zie bijlage 2.
- De leerling krijgt geen onaangekondigde klassikale leesbeurt.
- Alle toetsen worden voor alle leerlingen van het Hondsrug College aangeboden in Arial 12 p. Dit is een geschikt lettertype en grootte voor leerlingen met dyslexie en conform het CSE.

Mogelijke extra faciliteiten voor alle vakken, in overleg met de vakdocent:

1. de dyslectische leerling kan een schriftelijke toets ook mondeling doen (dit is geen recht van de leerling);
2. de leerling kan de mogelijkheid hebben om vragen te beantwoorden met behulp van een schematische weergave of een illustratie in plaats van een volledig uitgeschreven antwoord (dit is geen recht van de leerling);
3. de leerling stelt de te lezen boekenlijst samen, die kan afwijken van de officiële boekenlijst. Bijvoorbeeld vanwege de mindere beschikbaarheid van luisterboeken.

Eindexamen

Voor dyslectische kandidaten die deelnemen aan het eindexamen gelden de door de overheid vastgestelde faciliteiten! In overleg met de examensecretaris wordt in kaart gebracht welke faciliteiten nodig zijn voor iedere individuele kandidaat. Wanneer een kandidaat gebruik wenst te maken van de computer, eventueel inclusief spellingscontrole, moet de kandidaat aantoonbaar gebruik hebben gemaakt van dezelfde faciliteiten bij schoolexamtoetsen, gemaakt in de voorexamenklas(sen) en de examenklas.

Bijlage 4

Toetsingsbeleid voor dyslecten

Uitgangspunt: onderstaande regelingen betreft Nederlands, alle leerjaren en alle niveaus.

Onderdelen: spelling, grammatica, idioom en schrijfvaardigheid.

Voorwaarde: de onderstaande regelingen gelden alleen voor leerlingen die officieel gediagnostiseerd zijn. Leerlingen met een voorlopige kwalificatie kunnen hier geen gebruik van maken. Daarnaast hebben leerlingen geen recht op faciliteiten, herkansingen of normaanpassingen met terugwerkende kracht.

Materiaal: eventuele laptops, notebooks of andere hulpmiddelen kunnen door leerlingen worden gebruikt vanuit het 'Bring your own device'-principe. Dit betekent dat leerlingen en ouders/verzorgers zelf verantwoordelijk zijn voor het aanschaffen, onderhouden en meenemen van apparaten. De school heeft voor noodgevallen uiteraard een aantal laptops in voorraad. Deze regeling wordt eventueel vastgelegd in een contract. Bij overtreding van de afgesproken regels zal een sanctie volgen. Deze sanctie zou kunnen zijn het beperken van de toegezegde faciliteiten.

Lessen: de leerlingen volgen wel alle lessen over deze onderdelen volgens het programma en maken de opdrachten om automatisering te bevorderen.

Toetsing: de leerlingen mogen gebruik maken van een laptop bij alle toetsen. Het gebruik van internet is dan niet toegestaan. Daarnaast krijgen de leerlingen recht op extra tijd volgens de landelijk geldende norm.

1. Spellingstoetsen: de leerlingen kunnen kiezen tussen het maken van de spellingstoets of het maken van een vervangende, relevante schrijfofdracht.
2. Grammaticatoetsen: de leerlingen krijgen de beschikking over stappenkaartjes die zij bij de toets kunnen gebruiken.
3. Idioomtoetsen: het uitgangspunt bij idioomtoetsen is dat het antwoord fonetisch correct moet zijn. Het gaat om het juiste woord, niet om de correcte spelling. (Nieuwsuitzending = sjoernaal ipv journaal)
4. Schrijfvaardigheidstoetsen: de leerlingen hebben recht op het gebruik van de spellingscontrole bij schrijfvaardigheid. Daarnaast mogen zij gebruik maken van een papieren woordenboek.

Extra uitleg bij de toetsen:

- 1a. Als de leerling kiest voor de spellingstoets, mag de spellingscontrole niet aanstaan. Voor deze leerlingen geldt dan ook de algemene normering.
- 1b. Wanneer de leerling kiest voor de vervangende schrijfofdracht, kan hij bij een eventuele herkansingsmogelijkheid niet kiezen voor de spellingstoets en vice versa.
- 1c. Wanneer de andere leerlingen de mogelijkheid krijgen een spellingstoets te herkansen of te verbeteren, mag de dyslectische leerling die gekozen heeft voor een vervangende schrijfofdracht deze maximaal 1 keer herkansen of verbeteren.
- 2a. Bij grammaticatoetsen wordt in principe geen afwijkende normering gebruikt, tenzij dit voor een vak specifiek anders wordt omschreven.
- 4a. Bij toetsen schrijfvaardigheid gebruiken de dyslecten de spellingscontrole. Daardoor is de aftrek voor spel- en stijlfouten gelijk aan die van de overige leerlingen. Dit is overigens altijd een maximaal aantal punten binnen de normering. Bij het eindexamen geldt een maximale aftrek van ongeveer 8-10 % van het eindcijfer. Het verdient aanbeveling om deze maximale aftrek aan te houden.

Hondsrug College

***Christelijke
scholengemeenschap
voor voortgezet onderwijs***

Postadres:

Postbus 66
7800 AB Emmen

Bezoekadres:

Emmalaan 25
Emmen

T: (0591) 65 79 79

F: (0591) 61 74 69

E: info@hondsrugcollege.nl

I: www.hondsrugcollege.nl

